

Handläggare
Byggnadsantikvarie
Ludwig Svensén

Datum
2025-12-16

Dnr
150-2025-00132

Tingsryds kommun
Sandra Richardsson

Antikvariskt utlåtande rörande mangårdsbyggnad på fastigheten Mårsslätt 1:2, Tingsryd

Kultursparken har fått i uppdrag av Tingsryds kommun att ta fram ett antikvariskt utlåtande gällande en del av fastigheten Mårsslätt 1:2. Fastigheten ägs av Tingsryds kommun och den aktuella fastighetsdelen rymmer bland annat ett före detta bostadshus som idag nyttjas som föreningslokal av Tingsryd Brukshundklubb. Kommunen arbetar för närvarande med en ändring av detaljplanen för området, som utöver den aktuella byggnaden även berör intilliggande industrifastighet Vagnen 4. När planändringen genomförs kan den berörda delen av Mårsslätt 1:2 komma att avyttras och byggnaden tas i anspråk som kontor eller liknande.

Utlåtandet har till syfte att bedöma den aktuella byggnadens kulturhistoriska värde och huruvida detta är av sådan dignitet att skyddsbestämmelser i detaljplan är motiverat. Tanken är även att utlåtandet ska kunna utgöra underlag vid framtida bygglovsprövning.

I uppdraget har inte ingått att göra några fördjupade arkiv- eller litteraturstudier. Historiska uppgifter är i huvudsak hämtade ur bokverket *Sveriges bebyggelse: Svensk statistisk-topografisk uppslagsbok. Landsbygden. Kronobergs län. D. 1 Algutsboda, Drev, Dädesjö ...* (Hermes, 1960), s. 686.

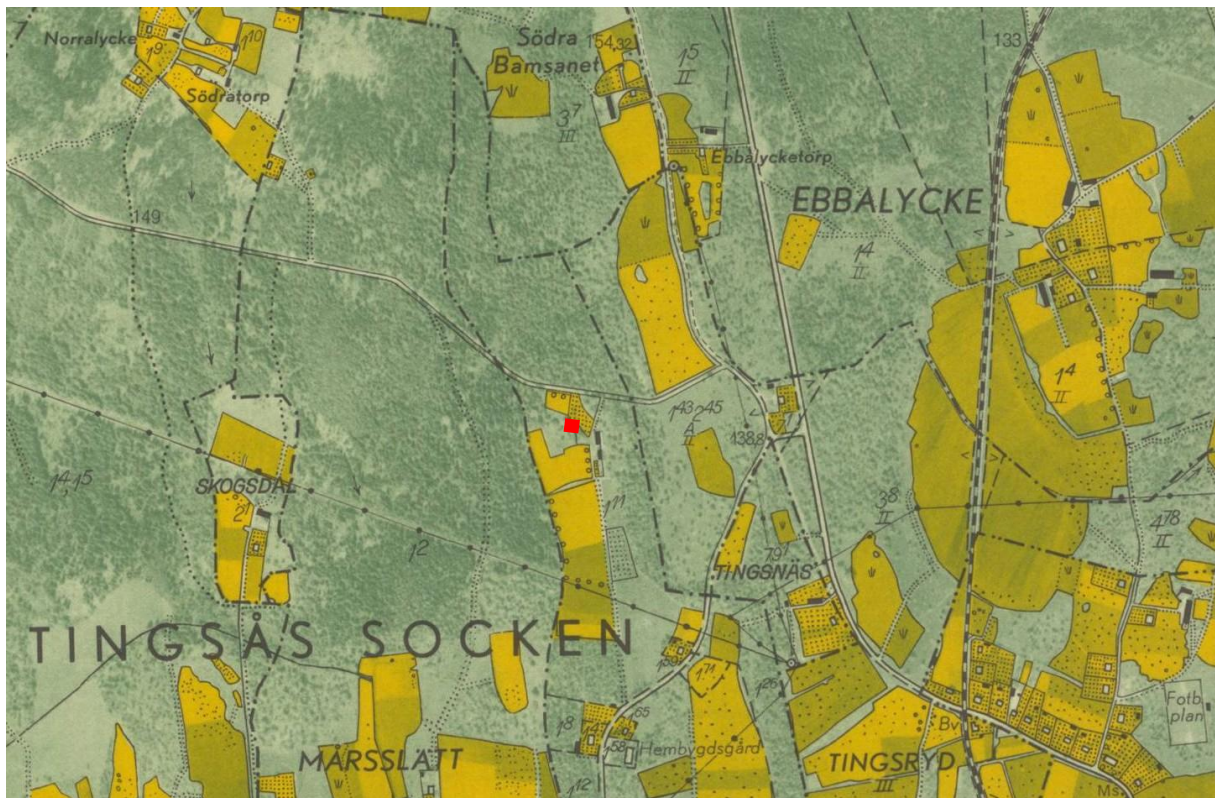
¹ Erixon, Sigurd & Ericson, Olof (red.). *Sveriges bebyggelse: Svensk statistisk-topografisk uppslagsbok. Landsbygden. Kronobergs län. D. 1 Algutsboda, Drev, Dädesjö ...* (Hermes, 1960), s. 686.

Kort historik

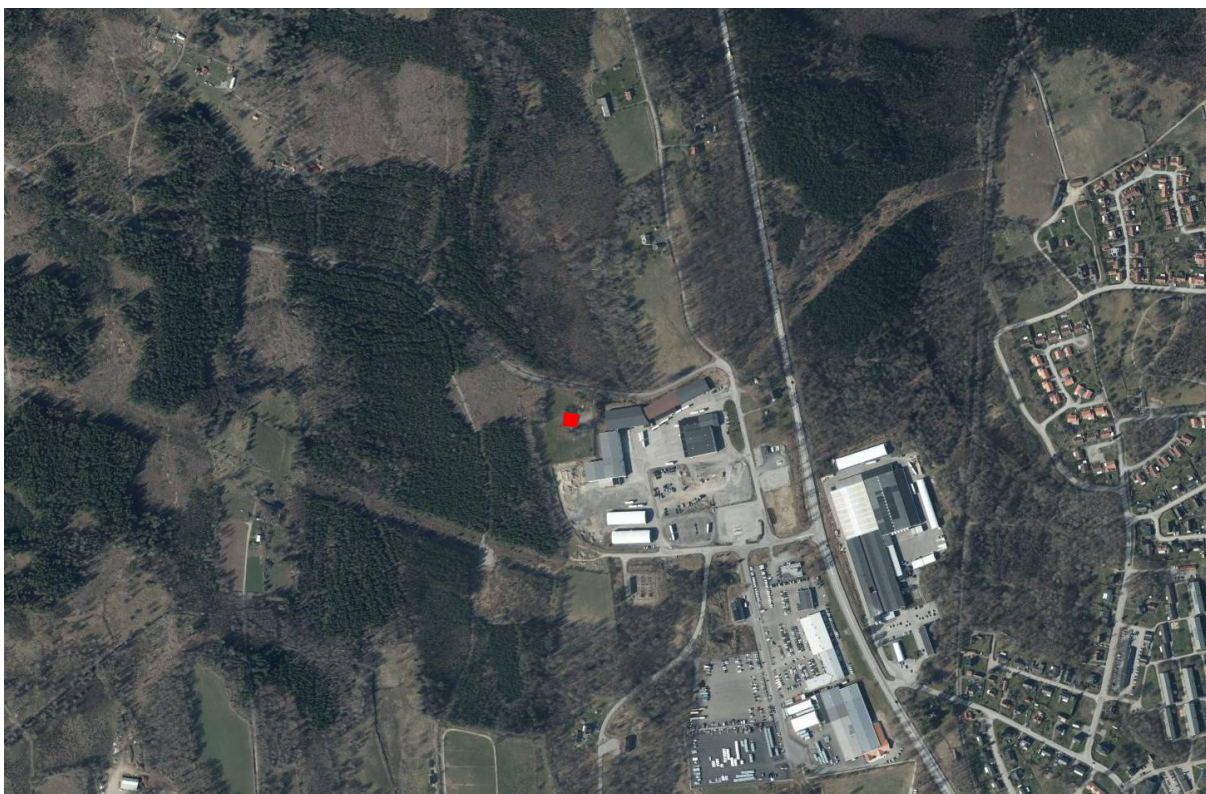
Fastigheten Mårsslätt 1:2 består i själva verket av flera mindre gårdar och fastigheter, som under årens lopp förvärvats av Tingsryds kommun och senare slagits samman. Det aktuella bostadshuset uppfördes 1908 och utgjorde från början mangårdsbyggnad till en av dessa gårdar, tidigare betecknad Mårdslycke 1:11.

I slutet på 1950-talet ägdes gården av lantbrukaren Carl Hall, som bodde här tillsammans med sin hustru Valborg och barnen Birgit och Margit. Gården omfattade då 15 hektar mark, varav tre hektar åker och tolv hektar skog. Huset hade vid denna tid moderniserats med el, vatten och avlopp och någon form av renovering ska ha skett 1949. Byggnaden inrymde två lägenheter fördelade över fem rum, två kök och två hallar.

På gården fanns även två ekonomibyggnader i trä, bestående av ett stall med spilta för en häst och ladugård för fyra nötkreatur. Dessa uppfördes samtidigt som bostadshuset 1908 och var belägna strax öster om mangårdsbyggnaden, placerade utmed östra tomtgränsen. Bägge fanns ännu kvar i början av 2000-talet men har senare rivits.

Ekonomisk karta från 1951. Den aktuella byggnaden är markerad röd. Av kartan framgår att stall och ladugård var placerade i östra tomtgränsen, strax öster om bostadshuset. Gården utgjorde byn Mårdslyckes nordligaste del och dess ägor sträckte sig mot norr upp till gården Södra Bamsanet och mot söder ner till Tingsryds Folkpark (på kartan benämnd hembygdsgård). Gårdens tre hektar åkermark var placerade som ett sammanhängande stråk söder om gårdsbebyggelsen.

Satellitbild från 2023. Ekonomibyggnaderna fanns kvar i början på 2000-talet men revs för att ge plats åt utökade lokaler på intilliggande industrifastigheten Vagnen 4. Som framgår har även betydande delar av gårdens före detta åkermarker tagits i anspråk för industrimark.

Miljö- och byggnadsbeskrivning

Av den tidigare gården utgör idag mangårdsbyggnaden den enda kvarvarande byggnaden på platsen. Huset ligger som en solitär på en liten höjd, omgiven av en stor tomt/gräsmatta som nyttjas av brukshundklubben som appellplan. På tomten finns utöver huset ett antal äldre lövträd och några buskar, samt ett par mindre bodar av sentida härkomst, belysningsmaster och dylikt för hundklubbens verksamhet. Tomten inramas av Transportvägen i norr och avgränsas här med en stenmur. I öster och söder angränsar tomten till industrimark och modern industribyggelse som är ingärdad med högt nästängsel. Den angränsande industrimarken är schaktad till en betydligt lägre marknivå, vilket resulterat i en brant slänt längs tomtgränsen. Industrimarken och -byggnaderna ligger därför markant lägre än huset och dess tomt, vilket ger platsen en något märklig karaktär. I väster gränsar tomten till en flack höjd med granskog, varav delar utgör utpekat fornlämningsområde med fossil åkermark och ett hundratal odlingsrösen (RAÄ-nr: Tingsås 151:1).

Mangårdsbyggnaden är uppförd med trästomme under sadeltak och står på en gedigen stengrund. Fasaderna är klädda med liggande träpanel, falsad eller spontad enkelfas, målade i gul kulör. Snickerier såsom vindskivor, knut- och fönsterfoder är målade vita. Huvudentrén är placerad på norra fasaden och består av en fin pardörr i trä, sannolikt ursprunglig, samt en karaktäristisk farstukvist med profilsågade detaljer. Farstukvisten är uppförd på gjuten grund, vilket får tolkas som att denna tillkommit i efterhand (möjligen 1949). Någon form av farstukvist eller trappa bör dock ha funnits redan från början då husgrunden är förhållandevis hög.

Fönsterbyte har genomförts vid något tillfälle och de nuvarande fönstren är lite mindre än de ursprungliga. Detta framgår bl.a. av lagningar i fasadens träpanel. Fönstrens placering förefaller dock vara densamma och befintliga fönster är att betrakta som välanpassade till byggnadens karaktär. Fönstren är så kallade tvåluftsfönster med mittpost och sidohängda bågar, tillverkade i trä med äkta spröjs, utan aluminiumbeklädning.

Sadeltaket är utfört med takutsprång och tidstypiskt profilerade taktassar. Taket lär ursprungligen varit belagt med lertegelpannor, men har idag plåttäckning med röd trapetskorrugerad plåt av modernt slag (typ TP20). På norra takfallet finns en frontespis och på södra en mindre takkupa, varav bägge bör vara ursprungliga. Mitt på taket finns en murad skorsten.

Byggnaden har i stort sett kvar ursprunglig planlösning, men invändiga ytskikt är till övervägande del av sentida ursprung och således ointressanta i antikvarisk mening. Av ursprunglig inredning kvarstår dock ett antal fina spegeldörrar med kammarlås, en del profilhyvlade dörr- och fönsterfoder samt enstaka golvsocklar. På bottenplan finns även en äldre gjutjärnsspis (tillverkad på Klavrestråms bruk), två kakelugnar och en putsad rörspis. På övre plan finns ytterligare en kakelugn och en rörspis.

Kulturparken har inte genomfört någon teknisk besiktning. Vid besökstillfället undersöktes dock kattvindarna där spår av äldre läckage kunde observeras. Inga pågående läckage kunde dock noteras och bedömningen är att byggnaden överlag är i relativt gott skick, om än i behov av underhåll.

Kulturhistoriskt värde

Den ursprungliga gårdsmiljön är idag till stora delar försvunnen, då ekonomibebyggelsen rivits, angränsande terräng schaktats bort och tidigare åkermarker tagits i anspråk för industribebyggelse. Den kvarvarande mangårdsbyggnaden har därmed tappat sitt sammanhang. Byggnaden utgör likväl ett representativt exempel på bostadshus från tidigt 1900-tal. Huset har förvisso genomgått interiöra förändringar genom åren, men har exteriört bevarat sin ursprungliga karaktär och uttryck.

Byggnaden besitter därigenom ett kulturhistoriskt värde. Värdet är främst kopplat till byggnadens tidstypiska och välbevarade exteriör, där följande byggnadsdelar och detaljer är att betrakta som karaktärs- och värdebärande egenskaper:

- Fasadernas utförande med liggande, gulmålad träpanel och vitmålade snickerier.
- Fönstrens utförande i trä med äkta spröjs.
- Huvudfasadens entréparti med pardörr i trä och karaktäristisk farstukvist med profilsågade detaljer.

Slutsats och antikvariska rekommendationer

Med tanke på att byggnaden är uppförd före 1920 och har kvar sin ursprungliga exteriöra karaktär och uttryck är bedömningen att byggnaden ska betraktas som särskilt värdefull enligt PBL 8 kap. 13 §. Byggnaden omfattas därmed av förvanskningsförbud och rekommendationen är att huset förses med motsvarande föreskrift i detaljplan.

Förvanskningsförbudet är inget förändringsförbud, men innebär att de egenskaper som gör byggnaden särskilt värdefull är skyddade. I detta fall består värdet framförallt i den välbevarade exteriören, vilket innebär att förvanskningsförbudet i huvudsak ska tillämpas vid ändringar som berör byggnadens yttre. Eventuella ändringar ska göras med hänsyn och respekt för byggnadens karaktär och värdebärande egenskaper ska bibehållas. Detta innebär rent konkret att:

- Byggnaden ska även fortsättningsvis ha fasader av liggande, gulmålad träpanel och vitmålade snickerier.
- Byggnaden ska även fortsättningsvis ha träfönster med äkta spröjs, utan aluminiumbeklädning.
- Huvudfasadens entréparti med pardörr i trä och karaktäristisk farstukvist ska bibehållas.

Förvanskningsförbudet medför inte att nämnda byggnadsdelar inte får bytas ut vid behov, men vid eventuellt byte ska material och utförande vara lika befintligt. Om takbyte aktualiseras används med fördel lertegel, därigenom skulle byggnaden återfå mer av sitt ursprungliga utseende och dess kulturhistoriska värde förstärks.

Vid eventuella tillskott i exteriören ska dessa anpassas till rådande uttryck och material. Att spekulera kring eventuella tillbyggnader är dock vanskligt då framtida verksamheters behov och möjligheter svårt kan förutsägas. Vid eventuella tillbyggnadsförfrågningar får detta istället behandlas som ett regelrätt bygglovsärende.

Byggnadens interiör är överlag förändrad sedan tidigare och invändiga ändringar kan därför tillåtas i större utsträckning. Om exempelvis innerväggar skulle behöva tas ner för att åstadkomma öppna kontorsytor eller likande kan detta medges. Ursprungliga interiöra byggnadsdelar bör dock värnas och bibehållas i möjligaste mån. Detta avser i huvudsak:

- Ursprungliga värmekällor i form av kakelugnar, rörspisar och gjutjärnsspis.
- Kvarvarande spegeldörrar.

Ludwig Svensén

Bildbilaga

Aktuell mangårdsbyggnad, fastigheten Mårsslätt 1:2, Tingsryd. Huvudfasad mot norr. Foto: Ludwig Svensén, 2025

Byggnaden i vy mot nordväst. Foto: Ludwig Svensén, 2025

Rörspis och spegeldörr med kammarlås och profilerade dörrfoder. Foto: Ludwig Svensén, 2025